

Ze kwamen over het vochtige zand op ons af. Hier en daar werd een paraplu opengeklapt. Mijn vader liep tussen twee van zijn broeders. Ze droegen witte gewaden, voor hen lag het Haringvliet, dof, breed. Ik keek naar de sportschoenen van de een en het glimlachje van de ander, mijn vaders lijf, een lang hondachtig skelet, bespannen met een dunne huid. Zijn hoofd en handen staken verontschuldigend uit het gewaad.

Als dit zijn dagelijkse tenue was geweest en niet een kleed dat hij alleen vandaag droeg zouden er schroeigaten van zijn shagjes in zitten. Voor zijn werk bij de zuiveringsafdeling van het waterschap reed hij in een pick-uptruck over de eilanden om controles uit te voeren. Hij was twee koppen groter dan zijn dopers. Vlak voor het water vertraagden ze hun pas. Druppels, iemand zei iets, halverwege de zin dempte de spreker haar stem. Gemeenteleden knikten mijn vader toe. Naast mij stak een man zijn duim naar hem op. Misschien is hij ook ooit in dit water verdwenen, om daarna in doorschijnend wit te zijn opgericht. Verschillende evangelische gemeenten dopen hun leden op volwassen leeftijd in open water, de doop door onderdompeling. Soms maken ze gebruik van zwembaden. Op een plek waar frietbakjes met resten mayonaise in het water vallen en glijbanen uitmonden beginnen zij een nieuw leven.

Ik stelde me voor dat we aan het wachten waren tot

een groot licht ons van het strand zou tillen en mee zou voeren: het zand, gras, het Havenhoofd van Middelharnis, verschroeid door de kracht van de Allerhoogste. *Niemand heeft ooit God gezien. Mij zal geen mens zien en leven.* Bijna onhoorbaar begon de man die zijn duim had opgestoken te neuriën. Ik bleef naar de lucht kijken en niet meer dan een minuut lang was ik doordrongen van de afstand tussen de gemeenteleden aan het water, de dopers en mijn vader in hun witte gewaden, en de andere mensen op het Havenhoofd, de rustzoekers, drugsdealers en ogenschijnlijk doel-lozen op de parkeerplaats, die sigaretten tussen hun lippen klemde, hun hoofden schuin richting aanstekers bewogen en broodjes in hun koffie sopten. Sommigen keken geamuseerd toe hoe het drietal in het wit over het strand schreed.

‘Bij God mogen wij zegevierend zijn. Meer dan overwinnaars zijn wij door Zijn liefde,’ had de spreker in de kerk gezegd. De kerk was eigenlijk de bijzaal van de sporthal en de spreker was geen dominee, een vermoeide figuur in toga, zoals ik had verwacht, maar een springerige vindexvader.

‘Twijfelaars zijn altijd met zichzelf bezig. Ze dragen weinig vrucht. Als je opnieuw geboren wordt, ben je juist geroepen om vrucht te dragen. Wij – jij, ik, iedereen die nú in deze zaal aanwezig is – wij zijn ambassadeurs van het koninkrijk dat komt!’

Buiten adem herhaalde hij het woord ambassadeurs. Hij gebaarde veel en leek overal tegelijk te zijn.

‘Door Jezus kunnen wij overwinnaars zijn, wij allemaal!’

Zijn bril had gifgroene poten en zijn kleding was losjes, *corporate*. Af en toe keek hij een moment dramatisch naar het plafond, alsof hij de Heer van de hemelse machten tussen de verwarmingsbuizen van de sporthal zag zitten.

‘De kerk groeit in China, de kerk groeit in Afrika en Zuid-Amerika. Amén?’

‘Amén,’ antwoordde de gemeente.

‘Mensen worden overal ter wereld verdrukt omdat ze christen zijn, omdat ze uit de anonimiteit zijn getreden. Ik daag jullie allemaal uit dat ook te doen. Juist hier. Juist in Nederland, waar zoveel mensen weggaan bij Hem, waar zoveel mensen Jezus recht in de ogen kijken en zeggen: Nee, ik ben niet meer van U. Juist hier. Op je werk. Om daar, op je werk, thuis of op school die stap naar voren te doen, voor de zichtbare en onzichtbare wereld te treden en te zeggen: Ik hoor bij Jezus. Jezus hoort niet in de anonimiteit, achter die gesloten deuren, nee, hij hoort in de openbaarheid, in de o-pen-baarheid! En dat zien we vandaag weer duidelijk gestalte krijgen in de doop van onze broeder Johannes Korteweg. Amén?’

‘Amén,’ zei de vrouw naast me, in koor met de anderen.

Ik keek naar de mensen in de zaal, de enthousiastelingen die op de werkvloer getuigden van hun Heer, die ergernis opwekten, maar er niet voor terugschrokken. Al die hoop, hun verlangen naar wat zou komen. Zegevieren. Juichen. Overal op aarde bestonden er zulke kerken. Ze groeiden. Nu was mijn vader een van hen, nu zou zijn oude lichaam sterven, in het watergraf zinken en met een ander lichaam zou hij weer bovenkomen. Een nieuwe schepping.

Eiland

‘ik kreeg mn roeping in een koolzaadveld
nie in een kerk maa
midden in een koolzaadveld
tussen de geuren en de blokken en de beestjes
ik docht
daar oor ik bie’

– Broeder Dieleman, ‘Omer Gielliet’, *Uut de bron*

1.

Hardinxveld-Giessendam. Voor mij glijdt een blauwe jeep over de A15, net een onbemand voertuig, meer symbool dan auto. Ik tel de bananenmilkshakes tussen het afval op de grond. Goeree-Overflakkee hoort bij Zuid-Holland, maar wordt door iedereen gezien als een Zeeuws eiland, behalve door de eilandbewoners in kwestie, de Zeeuwen en de Nederlandse overheid. Eigenlijk is Flakkee noch Zeeuws, noch Zuid-Hollands. Het is het eiland. En om dit ingepolderde gebied heen spreidt het overweldigende alles zich uit: de overkant. De wereld bestaat uit Flakkeeënaars en overkanters en dat is een helder, onwrikbaar onderscheid.

De bebouwing onder de rook van Rotterdam maakt plaats voor weilanden en slootjes. Als het harder gaat hagelen zal ik de Toyota, die ik van Felix heb geleend, aan de kant moeten zetten. Vreemd om te bedenken hoe Felix de McDonald's in wandelt om een bananenmilkshake te bestellen. Een grote bananenmilkshake alstublieft: een zin die je eigenlijk niet serieus kunt gebruiken. Omdat ik geen auto heb, bezorgt het besturen ervan me nog altijd een beattachtig gevoel van vrijheid, een retrogevoel.

Terug naar Oegstgeest. Wie gereformeerd opgroeit in Nederland vindt het leven in een aantal klassieke romans verbeeld. Ik las ze op de middelbare school. Misschien ging het niet eens om de boeken zelf, maar om hoe ik ze zag: als bevrijdingsverhalen, over hoe het straks zou gaan, de uittocht, het grootse vrije leven daarna. Ik leef na de uittocht.

Een verschrikkelijke hagelbui drijft me naar de parkeerplaats bij Numansdorp. Ik zet de auto stil en luister naar de

hagel op het dak. In *Rainbows* dwaalt uit de speakers, lege ritmes door mijn lijf, de stoel iets achteruit. In de verte verschijnt de bus richting de Schaapsweg, het begin van het eiland. De stem van Thom Yorke komt altijd uit de verte. Hij zingt iets wat klinkt als *blood* en *field*. Bloedveld, de plaats waar Judas zichzelf zou hebben gedood. Twee passages in het Nieuwe Testament beschrijven de dood van Judas. In Mattheus probeert Judas het bloedgeld dat hij voor zijn verraad van Jezus ontving terug te brengen naar de tempel, maar de priesters weigeren het en Judas smijt hun het geld voor de voeten, waarna hij naar buiten gaat en zichzelf verhangt. De priesters mogen het besmette geld niet aan de rijkdommen van de tempel toevoegen en besluiten er een stuk grond mee te kopen waar ze vreemdelingen kunnen begraven: bloedveld. Versie twee, uit het boek *Handelingen*: Petrus houdt een toespraak waarin hij beweert dat Judas zelf dat stuk grond kocht en daar vervolgens een afschuwelijke dood stierf, door voorover te vallen en open te barsten waardoor zijn ingewanden naar buiten gutsten. Een rationele verklaring is dat hij zich op zijn zwaard heeft gestort, zoals koning Saul, maar is het niet mooier om gewoon neer te vallen en open te barsten, leeg te lopen op de grond die je speciaal hiervoor kocht? De binnenstebuiten gekeerde verrader. Thom Yorke: *'When I'm at the pearly gates, this'll be on my videotape.'*

De ouders van Carlijn woonden in een golfwijk, midden in de polder. Ze golfd. Carlijn en ik waren vijftien en keken naar films met Ben Stiller of Eddie Murphy. Naast het huis lag de paradijselijke grasmatt, waar de rust alleen door dof-

fe tikken en het gezoem van karretjes werd verstoord. Op de laatste dag dat ik haar zou zien, was de bus leeg. Ik stapte in en keek naar de *green*. Na een tijdje reden we voorbij een magische grens, nog steeds langs dezelfde stoffige akkers, maar de Zeeuwse buschauffeur bromde: 'We zijn weer op vreemd terrein.'

Die zomer werkte ik bij Maliepaard, door Flakkeënaars aangeduid als Mallepart, wat dicht bij de originele hugenotennaam komt. Aai (Arie) Mallepart zat in de tulpenbollen. De pellers aan de lopende band pelden de bollen met door hem devoot gedemonstreerde, soepele draaibewegingen.

'Little turns, no trekking please, only easy little turns hé,' sprak hij mild dreigend tot zijn Poolse werknemers. Ik wist niet waar de Polen verbleven en hoelang ze in het bedrijf werkzaam zouden zijn. Als ik naast de Polen aan de lopende band zat zwegen we vooral. Mallepart had een hond, een grote harige. Zijn zwarte vacht was dik en hij keek wat al te menselijk uit zijn ogen.

'Wullum, kom hier met je doender, achterleke stoepeschieter,' lachte Mallepart, die veel van het beest hield, maar Willem kwam alleen wanneer hij wilde.

Toen ik aan het eind van de zomer mijn geld kwam halen, was er niemand op het erf. De deur van de schuur met de lopende band stond halfopen. Ik zag de krukken waar we wekenlang op hadden gezeten. Het zonlicht gaf alles een matte, verschrikkelijk saaie aanblik. Soms had de schuur een hel geleken, maar nu was de hel opengebrosen en had iedereen zijn interesse verloren. Overall stof. Waar waren de Polen?

'Je ken zieje da ze aores binne,' had Aron gezegd, met

een kort knikje richting de Polen, die bij de automaat chocolademelk taptten. Ik zei dat ik ze ook anders vond.

De chocolademelk was bitter. Toen ik op een ochtend een bekertje aan mijn mond zette, knikte een van de Polen me goedkeurend toe.

'Chocolate is better.'

'You think it's better than coffee?'

We keken naar Mallepart, die de automaatkoffie met een zekere toewijding naar binnen goot.

'No, coffee is better. But not this coffee.'

Ik lachte. Af en toe hield hij zijn chocolademelk omhoog en knipoogde.

Het grommen in de bollenschuur was vanonder de lopende band gekomen, ergens achter in de ruimte. Er werd een bol gegooid en Willem ging erachteraan, dat was het spel. Hij bracht hem altijd terug naar de lopende band. Ook wanneer er een bol boven op het ijzeren plateau werd gegooid, waar je alleen kon komen via een steil trapje, probeerde de hond het. Er werd gelachen als Willem de trap op probeerde te komen. Elke keer viel hij. Steeds weer het geluid van hondennagels op staal, een jankende kreet.

Met de bruine envelop in mijn trainingsjasje rende ik naar mijn fiets. Willems poten traptten het erf weg, diep geblaf klapte op de stenen. De envelop met het geld had daar gewoon gelegen, op een tafel bij het kantoor. Mijn naam stond erop. Ik voelde Willem vlakbij komen en zag voor me hoe hij schuimbekte. Niets is zo aanwezig als dat wat je net niet kunt zien. De dagen erna dacht ik soms dat hij weer achter me stond, dat hij me zou bespringen als ik de leegte

van een kamer de rug toe zou keren. Hij volgde me tot het eind van het erf, net iets verder. Toen bleef hij staan. Zijn harige flanken gingen gejaagd op en neer. In de straat zag ik Mallepart in zijn auto stappen. Hij zwaaide.

2.

Een zomer na het bollenpellen fietste ik naar restaurant De Kotter. Overal licht, alles traag. Ik werkte er een aantal dagen in de week aan de koude kant. Ik bakte ook patat, uitsmijters en varkensschnitzels, die we in het frituurvet gooiden. Het was heet en stil. Eerst fietste ik door het bos, over de Zuiderlandsedijk, daarna de Grevelingendam op, naar Zeeland. In Zeeland was het ook heet en stil. Krekels, vliegen, hommels, meeuwen. Achter de bomen de autoweg. Elke rotonde, ieder tunneltje, zelfs de vangrails waren zo nadrukkelijk aan het bestaan. Infrastructuur. Overal ruimtelijke ordening. In mijn oren zongen Ray Charles, de Chili Peppers, Nina Simone, Queens of the Stone Age. Ik volgde de weg omhoog en ik zag het kabelbaananker; een enorme, turquoise schijf met een vierkant gat erin, een monument dat herinnerde aan de aanleg van de Grevelingendam. De schijf stond langs de rijksweg, alleen, rechtop in het gras, ondersteund door een aantal betonnen geometrische vormen. Er groeide gras op de schijf en door het vierkante gat was donkergroen materiaal gelekt. Soms zag het er hard uit, als versteend wier, op andere dagen was het drabbig en zacht. Een paar mensen hadden tags op de schijf gezet. Ik probeerde me voor stellen wie hier 's nachts kwamen om graffiti te spuiten. Ambtenaar belt andere ambtenaar: 'Ze hebben het kabelbaananker weer beklad.'

De Kotter was een groot, donker wegrestaurant in Zeeland met een bescheiden parkeerterrein. Het gebouw leek op een soort gigantische stacaravan. Op het bordes stonden zware